

UDC (УДК) 364:332
JEL Classification C 33, J 10, J 69

Бабець Ірина Георгіївна,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних економічних відносин
Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій
e-mail: irina.babets@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-0635-9375

Руда Ольга Іванівна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та економічної безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
e-mail: olharuda@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5837-2315

ВПЛИВ ВИМУШЕНОЇ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Анотація. Проведено оцінку соціальної безпеки регіонів з урахуванням концентрації внутрішньо переміщених осіб. Істотний вплив концентрації внутрішньо переміщених осіб на стан соціальної безпеки виявлений у Дніпропетровській та Донецькій областях, помірний вплив – у Запорізькій, Київській та Харківській областях, не істотний вплив – у Луганській області та м. Києві. За результатами панельної регресії виявлено прямий зв'язок між рівнем безробіття і показником концентрації внутрішньо переміщених осіб в регіоні, обернений зв'язок – між рівнем безробіття і коефіцієнтом злочинності.

Ключові поняття: внутрішньо переміщені особи, соціальна безпека, коефіцієнт злочинності.

Babets Iryna,

Doctor of Economics, Professor,
Zaporizhzhya Institute of Economics and Information Technologies
e-mail: irina.babets@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-0635-9375

Ruda Olha,

Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Lviv State University of Internal Affairs
e-mail: olharuda@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5837-2315

IMPACT OF FORCED INTERNAL MIGRATION ON THE SOCIAL SECURITY OF UKRAINIAN REGIONS

Abstract. The prolonged hostilities in Eastern Ukraine and the annexation of the Crimea by Russia have led to the forced migration of domestic refugees to other regions of Ukraine. In the context of inefficient institutional mechanisms of state support for internally relocated persons, additional threats to the development of hosting territories in the social sphere are emerging. The problems of regional development caused by the placement of internally displaced persons in the region remain under-researched. There is no comprehensive study of the impact of internally displaced persons on the socio-economic development of the hosting regions, and the extent of internal forced migration and related problems remain unaddressed in determining the level of social security of Ukrainian regions.

The purpose of the article is to determine the impact of internal forced migration on the level of social security of the regions with the highest concentration of internally displaced persons. To achieve this goal, the following research methods were used: calculation of the integral indicator of social security of the regions where the largest number of migrants is concentrated; assessment of the effect of concentration of internally displaced persons in the region on the social security of the region; regression analysis of relations between social security indicators in all regions of Ukraine in the period of 2014–2018.

The assessment of the level of social security was carried out for the regions where the concentration of internally displaced persons exceeded 2% in 2018: Dnipropetrovsk, Donetsk, Zaporizhzhia, Kyiv, Luhansk, Kharkiv and the city of Kyiv. According to the calculations, in the examined regions the level of social security increased in 2018 compared to the previous year. The significant impact of the indicator «Correlation between internally displaced persons and regional population» on the level of social security of the region was stated in Dnipropetrovsk and Donetsk regions, the moderate influence of this indicator was observed in Zaporizhzhya, Kyiv and Kharkiv regions, not significant influence prevailed in Luhansk region and in the city of Kyiv.

According to the panel regression based on social security indicators of all regions of Ukraine in 2014–2018, a direct correlation between the unemployment rate and the indicator of the concentration of internally displaced persons in the region was found, the inverse relationship was established between the unemployment rate and indicators of the internally displaced persons and crime rate.

Key concepts: internally displaced persons, social security, crime rate.

DOI 10.32518/2617-4162-2020-1-38-46

Вступ

Внаслідок бойових дій та окупації частини Донецької і Луганської областей, анексії Росією АР Крим місця свого постійного проживання змушені були залишити понад два мільйони мешканців цих територій, більше половини з них переселилися до інших регіонів України. Відповідно до українського законодавства такі особи називаються внутрішньо переміщеними та мають спеціальний статус, який гарантує їм забезпечення тимчасовим житлом, сприяння у працевлаштуванні, продовження здобуття освіти, належні умови соціальної адаптації, залучення коштів благодійної, гуманітарної допомоги, зокрема й з міжнародних фондів.

Поглиблення економічної кризи, заострення військового конфлікту на сході України, неузгодженість нормативно-правових актів та відсутність ефективних інституціональних механізмів забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб унеможливають вирішення соціально-економічних проблем зазначених громадян. У той же час, переселення внутрішніх біженців в інші регіони України обумовлює посилення загроз розвитку приймаючих територій в соціальній сфері, що виникають через недостатні обсяги соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам, нестачу робочих місць та відсутність соціального житла.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових публікаціях та аналітичних звітах досліджуються проблеми реалізації основних прав внутрішньо переміщених осіб на отримання соціальної допомоги, забезпечення житлом та працевлаштування [1], визначаються заходи із забезпечення життєдіяльності вимушених переселенців та пропонуються напрями розв'язання проблеми їх працевлаштування у регіонах тимчасового перебування [2], аналізується стан законодавчого врегулювання правового статусу та дотримання прав внутрішньо переміщених осіб і його відповідність міжнародним стандартам у цій сфері [3; 4]. Низка

досліджень присвячена проблемам соціальної адаптації переселенців [5, с. 9–49], визначення впливу сегменту внутрішньо переміщених осіб на ринок праці України, зокрема й у регіональному вимірі [6], та обґрунтуванню напрямів економічної інтеграції внутрішньо переміщених осіб до приймаючих громад та забезпечення розвитку територій з найбільшою концентрацією переселенців [7].

Проблеми, пов'язані із вимушеною міграцією громадян України з окупованих територій і районів бойових дій до інших регіонів почали з'являтися у 2014 р. і є відносно новими. У зв'язку з цим в науковій літературі ця тематика ще недостатньо опрацьована і переважно стосується дослідження проблем працевлаштування, забезпечення житлом та виплат соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Новим підходом до дослідження цієї проблеми є опитування громадської думки в містах концентрації внутрішньо переміщених осіб, проведене Ю. М. Тарасенко з метою вивчення ставлення українського соціуму до проблеми злочинності переселенців та виявлення можливого соціального напруження через присутність в окремих регіонах великої кількості таких осіб, згідно з результатами якого більшість респондентів погодилося з негативними наслідками внутрішнього переміщення для криміногенної обстановки [8].

Поряд з численними інформаційними повідомленнями та статтями публіцистичного характеру, присвячених проблемам внутрішньо переміщених осіб, нині кількість наукових досліджень у цій сфері є невеликою. Зокрема, відсутні комплексні дослідження впливу внутрішньо переміщених осіб на соціально-економічний розвиток приймаючих регіонів, а масштаби внутрішньої вимушеної міграції та проблеми з цим пов'язані залишаються поза увагою при визначенні рівня соціальної безпеки регіонів України.

Метою статті є визначення впливу внутрішньої вимушеної міграції на рівень соціальної безпеки регіонів, в яких спостерігається найвища концентрація внутрішньо переміщених осіб. Відповідно до мети поставлені завдання: оцінка динаміки чисельності внутрішньо переміщених осіб за регіонами України у 2014–2018 рр.; розрахунок рівня соціальної безпеки регіонів, в яких концентрується найбільша чисельність переселенців; визначення впливу внутрішньо переміщених осіб на стан соціальної безпеки регіонів.

1. Сутність та динаміка вимушеної внутрішньої міграції в Україні

Явища вимушеної внутрішньої міграції активувалися в Україні внаслідок анексії Росією АР Крим та втрати Україною контролю над частиною території Донецької та Луганської областей. Мешканці цих регіонів були змушені залишити місця свого постійного проживання і переселитись до інших областей України. У науковій літературі, засобах масової інформації ці особи називаються «біженцями», «внутрішніми мігрантами», «вимушеними переселенцями», в офіційних документах використовуються термін «внутрішньо переміщені особи».

Згідно із Законом України внутрішньо переміщеною особою (далі – ВПО) є громадянин України, який постійно проживає в Україні, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [9].

За інформацією Державної служби України з надзвичайних ситуацій з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України до кінця 2016 р. було переміщено 1 млн 64 тис. 100 осіб, зокрема з Донецької і Луганської областей – 1 млн 41 тис. 322 особи, Автономної Республіки Крим і міста Севастополь – 22,778 тис. осіб [10]. У 2019 р. чисельність внутрішньо переміщених осіб зменшилася до 1 млн 389 тис. 792 особи. Найбільше переселенців зареєстровано в Донецькій (488,57 тис. осіб) і в Луганській (272,24 тис. осіб) областях та у м. Києві (149,75 тис. осіб), а найменш привабливими для внутрішньо переміщених осіб залишаються Тернопільська (2,99 тис. осіб) та Чернівецька (2,47 тис. осіб) [11].

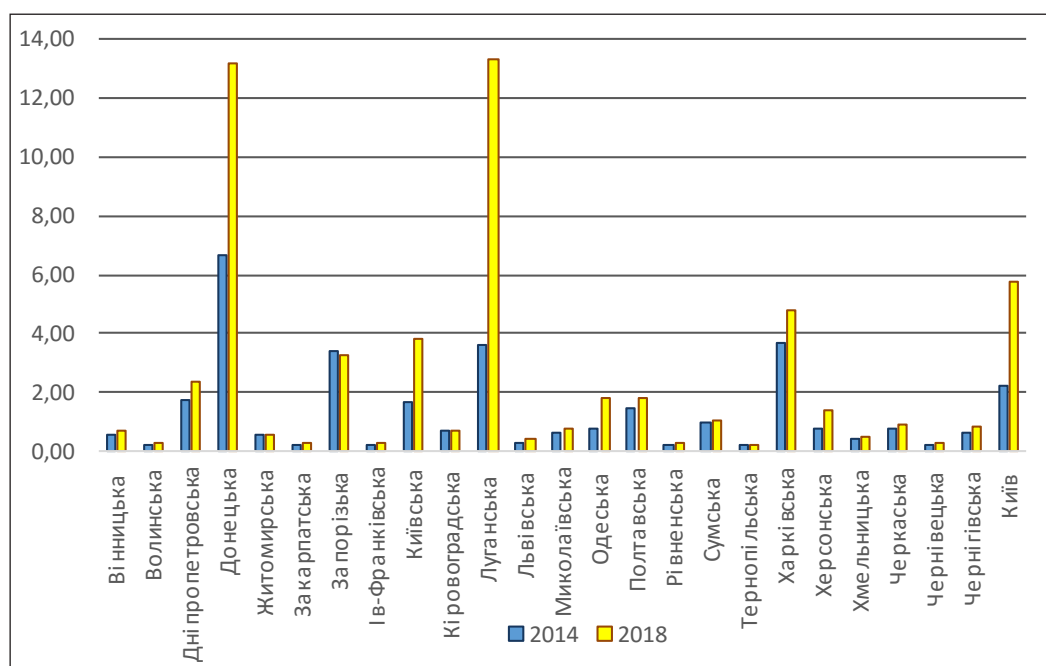
Як зазначає О. Маліновська, вибір значною частиною ВПО найближчих до місць попереднього проживання регіонів свідчить про намір повернутися до покинутих поселень, а

надмірна концентрація переселенців лягає важким тягарем на інфраструктуру, ринок праці та житла регіонів переселення [12]. Зрозуміло, що зміна в такі короткі строки чисельності і структури мешканців приймаючих регіонів, особливо збільшення частки соціально вразливих верств населення за рахунок тимчасово переміщених осіб похилого віку, дітей, непрацездатних осіб, відображається на загальному стані соціально-економічного розвитку та впливає на рівень економічної безпеки, зокрема її соціальної складової.

Різке зростання чисельності ВПО відбулося у 2015–2016 рр. Наприклад, у Донецькій області їх чисельність зросла з 287 тис. осіб у 2014 р. до 655,8 тис. осіб у 2015 р. У Луганській області за цей же період відбулося збільшення кількості переселенців з 80 тис. осіб до 247,8 тис. осіб. У більшості регіонів України відбувалося зростання обсягів внутрішньої вимушеної міграції й у період 2016–2018 рр. Цю тенденцію відображає динаміка зміни концентрації ВПО у приймаючих регіонах, що розрахована нами як відношення кількості біженців до загальної кількості мешканців в регіоні. За досліджуваній період найбільше її зростання відбулося в Донецькій (в 2 рази) та Луганській (у 4 рази) областях, у м. Києві та Київській області – відповідно у 2,5 та 2,3 рази, в інших регіонах цей показник збільшувався дещо меншими темпами (див. рис. 1).

Різке збільшення чисельності населення регіонів за рахунок внутрішньо переміщених осіб призводить до істотних змін на ринку праці, збільшуючи пропозицію робочої сили. Проте, на тлі загальноукраїнської тенденції до зростання рівня зайнятості населення, в окремих регіонах спостерігається збільшення рівня безробіття: в Донецькій області – з 11% у 2014 р. до 14% у 2018 р., у Запорізькій області – з 8,4% до 9,9%, у Луганській області – з 11,4% до 15,1% відповідно.

Показник безробіття серед ВПО у червні 2018 р. оцінювався як 58% від загальної чисельності економічно активних ВПО і є значно вищим, ніж рівень безробіття серед усього населення віком від 15 до 70 років по Україні і в тих регіонах, щодо яких проводилося дослідження фахівців [17]. Станом на березень 2019 р. працевлаштованими були 48% ВПО, що на 5% вище за цей показник у вересні минулого року [18]. За даними Державної служби зайнятості України у період з 1 березня 2014 р. по 31 січня 2018 р. у Дніпропетровській області були працевлаштовані 36,3% внутрішньо переміщених осіб, у Донецькій – 33,6%, у Запорізькій – 28,4%, у Луганській – 41,5%, у Полтавській – 32,2%, у Херсонській – 38,7%, у Харків-

Джерело: розраховано авторами заданими [10; 13–16].

Рис. 1. Частка внутрішньо переміщених осіб у загальній кількості населення регіонів України у 2014 та 2018 рр.

ській – 42,5% [19], що свідчить про поліпшення ситуації порівняно з періодом 2014–2016 рр., коли частка працевлаштованих ВПО у регіонах з найбільшою чисельністю переселенців не перевищувала 3%.

Безпрецедентне зростання числа вимушених переселенців, неможливість розв'язання більшості з них елементарних побутових проблем (пошук житла, роботи, навчальних закладів для дітей), пов'язаних із значними фінансовими витратами, в умовах недостатньої підтримки держави призводить до зростання соціальної злочинності. Це підтверджується результатами кримінологічних досліджень, відповідно до яких збільшення безробіття на один відсоток призводить до зростання рівня злочинності на 6% [20].

За даними Генеральної прокуратури України, у 2018 р. загальна криміногенна ситуація в країні поліпшилася, упродовж року зареєстровано 915,431 тис. кримінальних правопорушень, що майже на 13% менше порівняно з 2017 р. Показник вчинених кримінальних правопорушень у розрахунку на 10 тисяч мешканців у м. Києві (204), Миколаївській (168), Запорізькій (155), Херсонській (154), Полтавській (152), Дніпропетровській (142), Чернігівській (140) та Одеській (139) областях істотно перевищує середній показник по Україні, який становить 115 (у 2017 р. – 123) [21].

Зважаючи на вищевикладене, можемо припустити, що процеси вимушеної міжрегіо-

нальної міграції в Україні істотно впливають на стан соціальної безпеки регіонів, які приймають переселенців, що обумовлене зростанням загроз внаслідок збільшення пропозиції робочої сили швидшими темпами порівняно за незначного зростання або незмінного попиту на неї. Для перевірки цієї гіпотези необхідно провести оцінку рівня соціальної безпеки регіонів у динаміці з визначенням впливу чинників, пов'язаних з процесами вимушеної міграції в Україні.

2. Методологія дослідження

Для оцінки соціальної безпеки регіону використовуються індикатори, які відображають зміну рівня життя населення, економічне підґрунтя забезпечення соціальної стабільності та ступінь реалізації пріоритетних інтересів території: відношення обсягу ВРП на одну особу до середнього значення по Україні, %; відношення темпу росту ВРП до темпу росту середньомісячної зарплати, разів; рівень безробіття за методологією МОП, %; відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму, разів [22; 23, с. 48].

Зважаючи на істотні зміни, що відбулися в регіонах у зв'язку із військовими діями на сході країни та анексією Криму і переміщенням з цих регіонів значної кількості осіб до інших областей України, вважаємо за доцільне доповнити перелік індикаторів соціальної безпеки регіону такими показниками: відношення кількості ВПО до чисельності населення регіону; коефіціє-

ент злочинності (кількість злочинів, зареєстрованих на 100 тис. населення).

Інтегральний індекс соціальної безпеки має вигляд лінійної згортки і розраховується як:

$$I_i = \sum_{j=1}^m a_{ij} z_{ij}, \quad (1)$$

де a_{ij} – вагові коефіцієнти, що визначають ступінь впливу j -го показника на інтегральний індекс i -ї сфери економіки; z_{ij} – нормовані значення статистичних показників [22].

З метою оцінки впливу загроз на рівень соціальної безпеки регіонів використовуємо наведений вище перелік індикаторів, а також функціональну залежність інтегрального показника соціальної безпеки від множини індикаторів, отриману в процесі обробки даних за допомогою моделі головних компонент у програмі «Statistica 7.0». Розрахуємо коефіцієнт чутливості рівня соціальної безпеки до загроз, який визначається як відносна зміна інтегрального показника соціальної безпеки у відсотках, що відповідає відносній зміні індикатора на 1% за інших рівних умов.

Оцінювання рівня соціальної безпеки проведемо для регіонів, в яких у 2018 р. концентрація внутрішньо переміщених осіб перевищувала 2%: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Луганська, Харківська області та м. Київ (див. рис. 1).

Явище вимушеної внутрішньої міграції спостерігається в Україні упродовж п'яти років, що обумовлює недостатню довжину динамічного ряду індикатора «Відношення кількості ВПО до чисельності населення» і, відповідно, отримання некоректних результатів дослідження впливу цього показника на різні показники соціальної безпеки для кожного окремого регіону. Тому для перевірки

вагомості впливу зазначеного індикатора на рівень соціальної безпеки та оцінки його кореляції з іншими індикаторами застосуємо методу регресійного аналізу (панельна регресія) усіх регіонів України за показниками соціальної безпеки упродовж 2014–2018 рр.

3. Результати дослідження

Серед досліджуваних регіонів рівень соціальної безпеки був найвищим у м. Києві, про що свідчить значення інтегрального показника, яке змінилося з 0,685 у 2014 р. до 0,702 у 2018 р. (табл. 1). Найнижчий рівень соціальної безпеки спостерігався у Луганській області, проте звернемо увагу на позитивну тенденцію до збільшення інтегрального показника – з 0,376 у 2014 р. до 0,436 у 2018 р.). У Дніпропетровській та Київській областях рівень соціальної безпеки підвищився у короткостроковому періоді, проте залишається нижчим порівняно з 2014 р.

За результатами розрахунків у досліджуваних регіонах відбулося підвищення рівня соціальної безпеки у 2018 р. порівняно з попереднім роком. На основі аналізу фактичних значень індикаторів можемо зробити припущення, що стан соціальної безпеки в цих регіонах поліпшився, насамперед, в результаті підвищення відповідності критеріям безпеки показника відношення темпу росту ВРП до темпу росту середньомісячної зарплати. Значення цього індикатора у 2018 р. порівняно з 2017 р. у Луганській області збільшилося з 0,66 до 0,8, у Донецькій – з 0,73 до 0,84, у Запорізькій – з 0,76 до 0,8, у Київській – з 0,76 до 0,84, у Дніпропетровській – з 0,75 до 0,8, у Харківській – з 0,72 до 0,83, у м. Києві – з 0,82 до 0,85.

В усіх досліджуваних регіонах відбулося поліпшення такого показника соціальної напруги, як рівень безробіття. Найбільше зниження цього індикатора спостерігалось у

Таблиця 1

Динаміка інтегрального показника соціальної безпеки у регіонах України з найвищою концентрацією внутрішньо переміщених осіб за 2014–2018 рр.

Регіон	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Дніпропетровська область	0,592	0,543	0,543	0,551	0,568
Донецька область	0,362	0,341	0,385	0,400	0,439
Запорізька область	0,506	0,442	0,457	0,496	0,527
Київська область	0,652	0,579	0,569	0,580	0,620
Луганська область	0,376	0,363	0,401	0,393	0,436
Харківська область	0,483	0,422	0,439	0,490	0,522
м. Київ	0,685	0,622	0,641	0,659	0,702

Розраховано авторами

2018 р. у Харківській області – до 5,3%, у Київській – до 6,3%, у Дніпропетровській – до 8%, у м. Києві – до 6,2%. Інші регіони також характеризуються тенденцією до зниження рівня безробіття, проте, цей показник залишається відносно високим: у Донецькій – 14%, у Запорізькій області – 9,9%, у Луганській – 15,1%. Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму також поліпшилося відносно критеріїв соціальної безпеки: у Луганській області цей показник збільшився з 3,79 у 2017 р. до 4,33 у 2018 р., у Донецькій – з 5,02 до 5,69, у Київській – з 4,65 до 5,35, у Запорізькій – з 4,44 до 5,13, у Дніпропетровській – з 4,49 до 5,21, у Харківській – з 4,04 до 4,5, у м. Києві – з 7,21 до 7,96 відповідно.

Відбулося істотне поліпшення криміногенної ситуації у Луганській та Донецькій областях (коефіцієнт злочинності знизився у 2018 р. порівняно з 2014 р. відповідно до 1330,9 до 481 і з 1297,6 до 535,4). Незначне зменшення значення цього індикатора за досліджуваний період спостерігалось у Київській, Запорізькій, Дніпропетровській областях, а у Харківській області та м. Києві відбулося його збільшення (з 1173,6 до 1359,1 та з 1933,5 до 2065,1).

За результатами аналізу зміни індикаторів складно визначити найбільш вагомі чинники поліпшення рівня соціальної безпеки досліджуваних регіонів. Тому розрахуємо коефіцієнт чутливості інтегрального показника соціальної безпеки регіону до зміни кожного окремого індикатора за інших рівних умов згідно з формулою (1). Як видно з таблиці 2, основні чинники соціальної безпеки за регіонами відрізня-

ються. Так, у Дніпропетровській області найвагомішим фактором соціальної безпеки у 2018 р. була зміна відношення ВПО до чисельності населення, оскільки зменшення значення цього індикатора на 1% обумовлює збільшення інтегрального показника на 0,268% за інших рівних умов. Зважаючи на те, що цей індикатор є показником-дестимулятором, збільшення його значення з 2,29 у 2017 р. до 2,35 у 2018 р. певною мірою стримувало поліпшення стану соціальної безпеки Дніпропетровської області.

У Донецькій та Луганській областях найбільше вплинуло на зміцнення соціальної безпеки у 2018 р. поліпшення криміногенної ситуації (коефіцієнти чутливості інтегрального показника до зміни кількості злочинів у розрахунку на 100 тис. населення становили 0,329 та 0,464 відповідно). Інтегральний показник соціальної безпеки м. Києва та Київської області у 2018 р. був найбільш чутливий до зміни відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму, збільшення якого на 1% призводить до зростання рівня соціальної безпеки відповідно на 0,286% у місті та на 0,347% в області за інших рівних умов. На рівень соціальної безпеки Запорізької області у 2018 р. найбільше вплинуло поліпшення показника «Відношення темпу росту ВРП до темпу росту середньомісячної зарплати», а у Харківській області – найважливішим чинником соціальної безпеки стало зниження рівня безробіття.

Водночас зауважимо, що зміна індикаторів, які характеризують процес вимушеної внутрішньої міграції та криміногенну ситуацію, мала різний вплив на рівень соціальної безпеки,

Таблиця 2

Коефіцієнти чутливості інтегрального показника соціальної безпеки регіонів до зміни індикаторів у 2018 р.

Регіон	Відношення обсягу ВРП на одну особу до середнього значення по Україні	Відношення темпу росту ВРП до темпу росту середньомісячної зарплати	Рівень безробіття за методологією МОП	Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму	Відношення ВПО до чисельності населення	Коефіцієнт злочинності
Дніпропетровська область	0,162	0,132	0,162	0,174	0,268	0,106
Донецька область	0,075	0,119	0,188	0,235	0,214	0,329
Запорізька область	0,121	0,284	0,175	0,207	0,140	0,077
Київська область	0,089	0,203	0,226	0,286	0,154	0,048
Луганська область	0,025	0,147	0,171	0,138	0,061	0,464
Харківська область	0,111	0,184	0,293	0,150	0,128	0,140
м. Київ	0,172	0,112	0,237	0,347	0,085	0,049

Розраховано авторами

що, на нашу думку, може бути обумовлене відмінностями в структурних характеристиках внутрішньо переміщених осіб у досліджуваних регіонах (вікова, майнова та професійна диференціація). Водночас необхідність врахування цих індикаторів під час дослідження соціальної безпеки регіонів підтверджується результатами регресійного аналізу.

На основі результатів панельної регресії, проведеної для усіх регіонів України за 2014–2018 рр. за показниками соціальної безпеки, виявлено зв'язок між рівнем безробіття (*РБ*) і показниками вимушеної внутрішньої міграції та криміногенної ситуації (рівняння 1). Показники статистичної значущості ($R=0,64$; $R^2=0,41$) підтверджують зв'язок між незалежними змінними і залежною змінною, а *F*-критерій Фішера підтверджує міцність цих зв'язків ($F(3,1)=28,5$).

$$PB = 8,12 + 2,68x_1 - 2,55x_2 - 0,52x_3, \quad (1)$$

Як очевидно з рівняння, вплив на рівень безробіття (*РБ*) показника «Відношення кількості ВПО до чисельності населення» (x_1) є прямим, а показника «Чисельність ВПО» (x_2) – оберненим. Це певною мірою пояснює дуалістичний характер міграційних процесів: з одного боку, висока концентрація ВПО в регіоні призводить до зростання безробіття, а з іншого – рівень безробіття може знижуватися в результаті працевлаштування біженців, які для отримання засобів для існування погоджуються на місця роботи, пропонувані службою зайнятості. Виявлено обернений зв'язок між рівнем безробіття та коефіцієнтом злочинності (x_3), що свідчить про вирішення проблем із працевлаштуванням певної частини населення через «зайнятість» у кримінальному середовищі.

Список використаних джерел

1. Будник О., Карелін С., Корнилюк С. Забезпечення потреб та дотримання прав внутрішньо переміщених осіб. Звіт за результатами дослідження. Центр політичних студій та аналітики, 2016. URL: <http://kompravlud.rada.gov.ua/kompravlud/.../document?id=5257>.
2. Перепелюкова О. В. Вирішення нагальних проблем внутрішньо переміщених осіб. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2015. № 6 (223). С. 110–116.
3. Грабова Я. О. Конституційно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Митна справа*. 2015. № 2 (98). Ч. 2. С. 47–51.
4. Захаров Б. Права внутрішньо переміщених осіб. URL: <http://helsinki.org.ua/prava-vnutrishno-peremishchenyh-osib-b-zaharov/>.
5. Міхєєва О., Середа В. Сучасні українські внутрішньо переміщені особи: основні причини, стратегії переселення та проблеми адаптації. *Стратегії трансформації і превенції прикордонних конфліктів в Україні*. Львів, 2015. 462 с.
6. Харабуга С. В. Проблеми внутрішньо переміщених осіб на ринку праці України. *Теоретичні і практичні проблеми економіки та інтелектуальної власності*. 2015. Вип. 2 (12). С. 45–53.
7. Смаль В., Позняк О. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах. К., 2016. 93 с.
8. Тарасенко Ю. М. Ставлення українського соціуму в містах концентрації внутрішньо переміщених осіб (переселенців) до проблеми злочинності внутрішньо переміщених осіб (переселенців) в Україні. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. URL: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/757>

Висновки

Зважаючи на активізацію вимушеної внутрішньої міграції, викликаної переміщенням осіб із АР Крим та охоплених війною частин Донецької й Луганської областей, та основні тенденції розвитку приймаючих регіонів за останні п'ять років, зробимо висновок про доцільність удосконалення методики оцінки рівня соціальної безпеки на регіональному рівні. Під час формування системи індикаторів соціальної безпеки необхідно брати до уваги показники, які характеризують зміну чисельності населення приймаючих регіонів за рахунок припливу внутрішньо переміщених осіб, а також соціальну напругу внаслідок зростання рівня безробіття та рівня злочинності в регіоні. Отже, до переліку індикаторів доцільно включити такі показники: рівень концентрації внутрішньо переміщених осіб; рівень злочинності в регіоні.

Результати оцінки соціальної безпеки регіонів, в яких спостерігається найбільша концентрація внутрішньо переміщених осіб, дають змогу зробити висновки про: підвищення рівня безпеки досліджуваних регіонів у короткостроковому періоді; вагомий вплив концентрації внутрішньо переміщених осіб на стан соціальної безпеки у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Харківській областях, та неістотний вплив цього показника – у Луганській області та м. Києві. Результати панельної регресії підтвердили важливість показника «Відношення кількості внутрішньо переміщених осіб до чисельності населення» для оцінки стану соціальної безпеки, оскільки виявлено прямий зв'язок між цим індикатором та рівнем безробіття в регіонах за період 2014–2018 рр.

9. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
10. Внутрішні переміщення осіб станом на 27.12.2016 р. Інформація Міжвідомчого координаційного штабу з питань соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з районів проведення антитерористичної операції та тимчасово окупованої території. URL: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Mizhvidomchiy-koordinatsiyniy-shtab.html>.
11. В Україні зросла кількість переселенців з окупованого Донбасу. URL: <https://vchasnoua.com/donbass/61489-infografika-v-ukraini-zrosla-kilkist-pereselentsiv-z-okupovanoho-donbasu>.
12. Малиновська О. А. Внутрішня міграція та тимчасові переміщення в Україні в умовах політичних та соціально-економічних загроз. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf.
13. Internal Displacement Map, October 2014. URL: <http://www.un.org.ua/en/information-centre/news/1924-2014-10-20-21-03-58>.
14. Internal Displacement Map, August 2015. URL: <http://unhcr.org.ua/en/component/content/article/2-uncategorised/1244-internal-displacement-map>.
15. Internal displacement in Ukraine, as of October 2018. URL: <https://voxukraine.org/en/what-drives-ukrainian-internal-migrants/>.
16. Map of Ukraine with Internally Displaced Persons registered by Oblast. URL: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiY2RhMmExMjgtZWRIIMS00YjcwL>
17. Майже 60% опитаних в Україні переселенців – безробітні. URL: <https://www.unian.ua/society/10226127-mayzhe-60-opitanih-v-ukrajini-pereselenciv-bezrobitni.html>.
18. Майже 80 відсотків ВПО, котрі шукають роботу, – це жінки: результати опитування. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/majzhe-80-vidsotkiv-vpo-kotri-shukayut-robotu-ce-zhinki-rezultati-opituvannya>.
19. Інформація про надання послуг державної служби зайнятості внутрішньо переміщеним особам з 1 березня 2014 р. по 31 грудня 2018 р. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/68>.
20. Троян В. Війна на кримінальному фронті. *Дзеркало тижня*. 2016. 8 жовтня. № 36. URL: <http://gazeta.dt.ua/internal/viyna-na-kriminalnomu-fronti-.html>.
21. Узагальнені статистичні та аналітичні дані про діяльність органів прокуратури у 2018 році (відповідно до статті 6 Закону України «Про прокуратуру»). URL: <https://www.gp.gov.ua/vlada>.
22. Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економіки України від 02 березня 2007 р. № 60. URL: <http://www.expert-a.info/document/archivepa/law5xwqoi/index.htm>.
23. Кизим Н. А., Омаров Ш. А. Концепция построения и реализации стратегии устойчивого развития региона. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку. Концепція соціально-економічного розвитку регіонів в умовах викликів глобалізації*. Донецьк, 2011. Т. 2. С. 42–54.

References

1. Budnyk, O., Karelin, S., & Kornyluk, S. Zabezpechennia potreb ta dotrymannia prav vnutrishno peremishchenykh osib. Zvit za rezultaty doslidzhennia [Ensuring the needs and rights of internally displaced persons. Report on the results of the study]. Tsentr politychnykh studii ta analityky, 2016. Retrieved from <http://kompravlud.rada.gov.ua/kompravlud/.../document?id=5257> [In Ukr.].
2. Perepeliukova, O. V. (2015). Vyryshennia nahalnykh problem vnutrishno peremishchenykh osib [Solution of urgent problems of internally displaced persons]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia*, 6 (223), 110–116 [In Ukr.].
3. Hrabova, Ya. O. (2015). Konstytutsiino-pravovyi status vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini [The constitutional and legal status of internally displaced persons in Ukraine]. *Mytna sprava*, 2 (98), 2, 47–51 [In Ukr.].
4. Zakharov, B. Prava vnutrishno peremishchenykh osib [The rights of internally displaced persons]. Retrieved from <http://helsinki.org.ua/prava-vnutrishno-peremishchenykh-osib-b-zaharov/> [In Ukr.].
5. Mikheieva, O., & Sereda, V. Suchasni ukraïnski vnutrishno peremishcheni osoby: osnovni prychny, stratehii pereselennia ta problemy adaptatsii [Contemporary Ukrainian Internally Displaced Persons: Main Causes, Resettlement Strategies, and Adaptation Issues]. *Stratehii transformatsii i preventsii prykordonnykh konfliktiv v Ukraini*. Lviv, 2015. 462 [In Ukr.].
6. Kharabuha, S. V. (2015). Problemy vnutrishno peremishchenykh osib na rynku pratsi Ukrainy [Problems of internally displaced persons in the labor market of Ukraine]. *Teoretychni i praktychni problemy ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, 2 (12), 45–53 [In Ukr.].
7. Smal, V., & Pozniak, O. (2016). Vnutrishno peremishcheni osoby: sotsialna ta ekonomichna intehratsiia v pryimaiuchykh hromadakh [Internally Displaced Persons: Social and Economic Integration in Hosting Communities]. K., 93 [In Ukr.].
8. Tarasenko, Yu. M. Stavlennia ukraïnskoho sotsiumu v mistakh kontsentratsii vnutrishno peremishchenykh osib (pereselentsiv) do problemy zlochynnosti vnutrishno peremishchenykh osib (pereselentsiv) v Ukraini [Attitude of the Ukrainian society in cities of concentration of internally displaced persons to the problem of criminality

- among internally displaced persons in Ukraine]. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. Retrieved from <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/757> [In Ukr.].
9. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib : Zakon Ukrainy [On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons : The Law of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> [In Ukr.].
  10. Vnutrishni peremishchennia osib stanom na 27.12.2016 r. Informatsiia Mizhvidomchoho koordynatsiinoho shtabu z pytan sotsialnoho zabezpechennia hromadian Ukrainy, yaki peremishchuiutsia z raioniv provedennia antyterorystychnoi operatsii ta tymchasovo okupovanoi terytorii [Internal displacement of persons dated December 27, 2016. Information of the Interagency Coordination Staff on Social Security of Ukrainian Citizens Moving from Areas of Anti-Terrorist Operation and Temporarily Occupied Territory]. Retrieved from <http://www.dsns.gov.ua/ua/Mizhvidomchiy-koordinatsiyniy-shtab.html> [In Ukr.].
  11. V Ukraini zroslo kilkist pereselentsiv z okupovanoho Donbasu [The number of displaced persons from occupied Donbass has increased in Ukraine]. Retrieved from <https://vchasnoua.com/donbass/61489-infohrafika-v-ukraini-zroslo-kilkist-pereselentsiv-z-okupovanoho-donbasu> [In Ukr.].
  12. Malinovska, O. A. Vnutrishnia mihratsiia ta tymchasovi peremishchennia v Ukraini v umovakh politychnykh ta sotsialno-ekonomichnykh zahroz [Internal migration and temporary displacement in Ukraine under political and socio-economic threats]. Retrieved from http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf [In Ukr.].
  13. Internal Displacement Map, October 2014. Retrieved from <http://www.un.org.ua/en/information-centre/news/1924-2014-10-20-21-03-58>.
  14. Internal Displacement Map, August 2015. Retrieved from <http://unhcr.org.ua/en/component/content/article/2-uncategorised/1244-internal-displacement-map>.
  15. Internal displacement in Ukraine, as of October 2018. Retrieved from <https://voxukraine.org/en/what-drives-ukrainian-internal-migrants/>.
  16. Map of Ukraine with Internally Displaced Persons registered by Oblast. Retrieved from <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiY2RhMmExMjgtZWZWRlMS00YjcwL>.
  17. Maizhe 60% opytanykh v Ukraini pereselentsiv – bezrobitni [Nearly 60% of the IDPs surveyed in Ukraine are unemployed]. Retrieved from <https://www.unian.ua/society/10226127-mayzhe-60-opitanih-v-ukrajini-pereselenciv-bezrobitni.html> [In Ukr.].
  18. Maizhe 80 vidsotkiv VPO, kotri shukaiut robotu, – tse zhinky: rezultaty opytuvannia [Nearly 80% of IDPs seeking employment are women: survey results]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/majzhe-80-vidsotkiv-vpo-kotri-shukayut-robotu-ce-zhinki-rezultati-opituvannya> [In Ukr.].
  19. Informatsiia pro nadannia posluh derzhavnoi sluzhby zainiatosti vnutrishno peremishchenym osobam z 1 bereznia 2014 r. po 31 hrudnia 2018 r. [Information on the provision of services by the State Employment Service for Internally Displaced Persons from 1 March 2014 to 31 December 2018]. Retrieved from <https://www.dcz.gov.ua/analitics/68> [In Ukr.].
  20. Troian, V. (2016, Zhovtnia 8). Viina na kryminalnomu fronti [The war on the criminal front]. *Dzerkalo tyzhnia*, 36. Retrieved from http://gazeta.dt.ua/internal/viina-na-kryminalnomu-fronti-_.html [In Ukr.].
  21. Uzahalneni statystychni ta analitychni dani pro diialnist orhaniv prokuratury u 2018 rotsi (vidpovidno do statti 6 Zakonu Ukrainy «Pro prokuraturu») [Summarized statistical and analytical data on the activities of the prosecution bodies in 2018 (in accordance with Article 6 of the Law of Ukraine «On the Prosecutor’s Office»)]. Retrieved from <https://www.gp.gov.ua.vlada> [In Ukr.].
  22. Pro zatverdzhennia metodyky rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 02 bereznia 2007 r. № 60 [On approval of the methodology for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economy of Ukraine of March 2, 2007 No. 60]. Retrieved from <http://www.expert-a.info/document/archivepa/law5xwqoi/index.htm> [In Ukr.].
  23. Kyzym, N. A., & Omarov, M. A. (2011). Kontseptsyia postroenyia y realizatsyy stratehy ustoichyvoho rozvytia rehiona [The concept of forming and implementing a sustainable development strategy for the region]. *Stratehiia i mekhanizmy rehuliuвання promyslovoho rozvytku. Kontseptsyia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv v umovakh vykykiv hlobalizatsii*. Donetsk, 2, 42–54 [In Ukr.].

Стаття: надійшла до редакції 13.12.2019
прийнята до друку 21.01.2020

The article: is received 13.12.2019
is accepted 21.01.2020